

ЩЕ РАЗ ПРО ЮРІЯ БАДЗЬО: КНИГА ВОЛОДИМИРА І СЕРГІЯ КАМПО

*«І зважитись боротися, щоб жити,
І зважитись померти, аби жити?..»*

Василь Стус

Михайло Ісак
головний редактор газети
«Нове життя»,
член НСЖУ
м. Іршава

Минуло більше трьох десятиліть нашої Незалежності, а в Україні й досі бракує основоположних фундаментальних праць, у яких би природно розглядалися наша минувшина, сучасність і, головне, майбутнє, через призму її кращих націєтворчих інтелектуалів у близьку і далеку перспективу державотворення. Так, бракує! Проте це ще не значить, що цю ниву зовсім не орють і не засівають.

Наразі маємо виданий в Ужгороді Всеукраїнським державним видавництвом «Карпати» книгу «Юрій Бадзьо: філософія антиімперського/антифашистського спротиву України». Автори **Володимир Кампо** і **Сергій Кампо**, розглядаючи постать шістдесятника, дисидента, філософа **Юрія Васильовича Бадзя**, поставили перед собою мету: *«важливо, щоб цей діяч був ближчим не тільки до модерних часів та їхніх сучасників, але, й що не менш важливо, – до майбутніх часів і поколінь»*.

Есеї починається з огляду філософського трактату Юрія Бадзьо «Право жити: Україна в складі СРСР. Людина в системі тоталітарного соціалізму» (К.: «Таксон», 1996). Його сам автор позиціонував як *«дисидентську монографію»*. Актуальність цієї фундаментальної праці не втрачає своєї актуальності на кожному етапі нашого розвитку держави. Порівняння завжди слабує у об'єктивності, але якщо, скажімо, праця **Івана Дзюби** «Інтернаціоналізм, чи русифікація?» більш відома серед покоління шістдесятників, не говорячи вже про наших сучасників, то «Право жити...» Юрія Бадзя особливо актуалізується при збройному спротиві українського народу повномасштабному вторгненню російської федерації на нашу суверенну територію. Аби глибше зрозуміти філософську працю, інколи доводиться уважніше придивитися до її автора через призму оточення, часу, в якому той жив, до його життєвої позиції.

Юрій Бадзьо був у філософсько-політичному плані іншим, більш стриманим і прагматичним у своїх судженнях, а через це його до кінця не розуміли – ні друзі, ні вороги. Автори есею порівнюють постать Юрія Васильовича хоча б із такими постатями як **В'ячеслав Чорновіл**, **Степан Хмара**, **Володимир Яворівський** та **Дмитро Паличко**. Головне, над чим працював Юрій Бадзьо, – *«творив оригінальну, синтетичну політичну філософію, що спиралася та прагматичне й одночасно критичне розуміння держави, її історії, політики, права і культури»*. Доконечно це призвело до його публічної самоізоляції.

Автори есею справедливо вважають, що «... фактично Дзюба і Бадзьо були засновниками інтелектуального спротиву ідеології та політиці <...> імперії й цю роль виконували до кінця свого життя». Водночас вони хоча й делікатно, але твердо розводять цих інтелектуальних велетів у різні табори українських шістдесятників: Івана Дзюбу – до культурницької опозиції, яка переважала кількісно, а Юрія Бадзя – до громадсько-політичної, яких було незрівнянно менше.

Політична філософія Юрія Бадзя – квінтесенція найперш особистої діяльності у русі шістдесятників та поглядів і переконань його соратників. Юрій Бадзьо органічно не сприймав комуністичну фашистську систему. Він такий, як і всі ті, хто повстав проти радянського режиму і заклав такі базові громадянські цінності, на яких зросли мужні покоління, зусиллями яких сьогодні ведеться героїчний спротив рашистським інтервентам на 1300-кілометровому фронті. Юрій Васильович автоматично, а отже свідомо включає у процес становлення Незалежності не тільки сам апогей цієї доленосної події в історії народу України, але також і ті події та вчинки активістів нових демократичних рухів, що постали поряд із попередниками – політичними дисидентами радянської доби. Авторі Володимир і Сергій Кампо у своїй праці хоча й побіжно, проте суттєво зауважують співзвучність його політичних поглядів за межами тогочасної Української РСР: «у 1968 році – діячів Празької весни, у 1980 році – провідників польської «Солидарності», а у 1989 році – китайських демонстрантів на пекінській площі Таньаньмень...».

Немовби відчуваючи та передбачаючи агресію росії, Юрій Бадзьо уже в період Незалежності творив низку «цікавих, актуальних й донині філософських праць, зокрема з питань українського антиімперського, антифашистського спротиву». Його творчість у контексті напрацювань таких радянських дисидентів, як *Левко Лук'яненко, Микола Руденко, Василь Стус, Іван Світличний, Мирослав Маринович, Василь Лісовий, В'ячеслав Чорновіл, Микола Рябчук*, сформували історично нову державно-правову ідеологію. Вона базується на захисті національних і громадянських прав українців та спирається на природно-правові, конституційні й національно-демократичні цінності. Державно-правова ідеологія служить головним інструментом захисту України від її ворогів та засобом критики й боротьби з ідеологією та політикою російського імперського фашизму.

Автори розвідки творчого спадку Юрія Бадзя вказують, наскільки цей політик і філософ випереджав свій час, вводячи у наукове середовище національно-демократичні доктрини та концепції. Актуальність їх і досі не тільки не втрачена, а ймовірно навіть виходить на нові передові рубежі на полі бою з ідеологією «руського міра». Володимир і Сергій Кампо надзвичайно скрупульозно відстежують у творчому спадку Юрія Бадзя його генезу, притаманну і усвідомлену небагатьом європейським авторам. Поряд із минулими різними формами фашизму на європейському континенті Бадзьо досліджував і євразійський варіант комуністичного фашизму в СРСР: *«Зародження і розвиток у ХХІ столітті посткомуністичного фашизму в росії як його нової форми, власне, і обумовили перехід мислителя в його оцінці даного явища від доктрини посткомунізму до постфашизму»*.

Сучасні політичні процеси, що відбуваються у демократичних країнах Заходу, вказують на тривожне зростання популярності представників право- і ліворадикальних рухів. Історія ж свідчить, що чимало фашистських диктаторів у минулому (та й сучасні також) досягали успіху, вдало маніпулюючи інструментами політичного вибору, які надають інститути демократії.

Досліджуючи постать і науковий спадок Юрія Бадзя, автори есею повинні були зупинитися на тій частині його праць, у яких філософ фахово і чітко розвінчує рашистські міфи, особливості, пов'язані з історією Другої світової війни. Бадзьо закладає наріжні камені у фундамент контрпропаганди, такої необхідної нам в умовах повномасштабного вторгнення. Тим злободеннішим це є для тієї частини народу України, яка вимушено знаходиться на тимчасово окупованих територіях нашої держави. Так, справу аж ніяк не годиться відкладати на період деокупації.

Заглиблюючись у світоглядні праці Юрія Бадзя (на цей раз із провідниками Володимиром і Сергієм Кампо), уважний читач обов'язково відзначить оригінальність підходів політичного філософа до (на перший погляд очевидних) речей, явищ, суспільних процесів. А вже анатомувавши їх, автори подають нам приховану, істинну сутність. Як приклад, Юрій Бадзьо відкинув звичний для цивілізованого світу (особливо для старого континенту) поділ політикуму на правих, лівих і центристів. Науково обгрунтовано запропонував відмовитися від трьохчленної структуризації. Більш досконалим вважав поділ «українського політикуму на прихильників і противників російсько-радянської імперії».

Ідеї Юрія Бадзя надзвичайно важко сприймалися не тільки широкими верствами суспільства, але й більшістю тих, хто визначав вектори розвитку держави України. Надто попереду йшов Юрій Бадзьо від загального числа тих, хто приймав доленосні рішення, надто для багатьох він продовжував залишатися не просто опонентом, а відкритим ворогом. У підтвердження наведемо дві цитати, вибрані авторами розвідки «антифашистського спротиву України». Так, у брошурі «Підпільна нація. Нове завоювання України» Юрій Бадзьо із сумом констатував: *«За десять років своєї державної незалежності Україна не перестала бути тим, чим вона зробилася в умовах багатовікової російської окупації – Малоросією, уламком росії, який зберігає здатність опинитися в складі російської держави»*. В іншій праці він жалівся, що *«новітній імперський ідеології підкорення України не протиставлено ідеологію української правди-свободи, українського права жити»*. Українців у своїй державі він називав *«підпільною нацією»*, яку не полишав захищати.

Це було висловлено мислителем понад два десятиліття тому. Як показав досвід кількарічної війни українців зі своїм споконвічним ворогом (особливо в період повномасштабного вторгнення), ми вже далеко не *«уламок росії»*. Ми уламок, що став поперек горла росії і рано чи пізно зламає її карк.

Якщо із попередніх слів може сформуватися хибне уявлення про розчарування філософа чи навіть песимізм, то в останній своїй праці «Бойові генерали, сивовусі парубки з української вулиці і троянська кобила історичного процесу» (К., 2010) він стверджує *«що запас життєвої, націотворчої енергії в нашого народу ще не вичерпався»*.

Наші дослідники слідом за Юрієм Бадзьом заважають реальну слабкість та навіть відсутність ідеологічних партій на значному історичному відрізку на початку незалежної України, що було смертельно небезпечним.

Четвертий, заключний, розділ есею вважаю дуже важливим для читачів книги і, безперечно, для всіх мислячих громадян України, які переживають за свою країну як державу, орієнтовану на західні, демократичні цінності життя. Теза Юрія Бадзя, що *«наше майбутнє залежить тільки від нас самих. Від нашої свідомості, організованості, солідарності, прагматизму, професіоналізму, ентузіазму, але насамперед і найбільше – від нашої національної волі до життя. Волі до перемоги»*, – одна із головних складових, якщо не переважаюча. Але ми реалісти і бачимо (особливо в цьому році), на-

скільки важко Україні дається спротив «руському міру» в усіх його проявах, починаючи від гарячих напрямків на фронті до суспільно-політичних процесів у різних локаціях більшості сучасного світу. Віримо у Перемогу. При цьому всі тверезо мислячі люди навіть близько не можуть спроектувати модель такого жаданого миру.

Автори есею в одному із можливих сценаріїв вважають умовно прийнятним варіантом для України членство в НАТО. Як приклад: ФРН за схожим сценарієм кілька десятиліть перебувала в Альянсі (ввійшла 6 травня 1955 р.), в той час як НДР входила до блоку ймовірного противника – країн Варшавського договору. Цей приклад на той випадок, якщо припустити, що через об'єктивні обставини в осяжному майбутньому ми не зможемо повернути під контроль тимчасово окуповані території.

Ніхто не може достеменно передбачити майбутнє. Проте незважаючи на драматичні і нерідко трагічні повороти нашого сучасного буття, багато в чому варто погодитися з твердженням Володимира і Сергія Кампо: *«Якби Ю Бадзьо сьогодні побачив усе, що відбувається в Україні, то він був би щасливий, бо нарешті відбувається саме те, чому він присвятив свою наукову і громадсько-політичну діяльність: постає «українська Україна», а доктрина антиімперського, антифашистського спротиву України входить складовою до державної політики, Як правило, будь-який великий мислитель не бачить плодів своєї титанічної праці, але їх отримують і за них дякують нащадки, які на плечах титана мають шанс збудувати ще кращу, ще багатшу і ще щасливішу Україну»*.

Окремо про формування структури есею. У заключній частині автори сумлінно підібрали афористичні витяги з різних робіт в різний час життя Юрія Васильовича. Юрій Бадзьо не дожив до сучасної фази війни росії проти України, але написане ним колись актуальне і сьогодні.

Дозволю собі нагадати всього три цитати з робіт Ю. Бадзьо:

- *Учора історія вела нас. Сьогодні вона полишила нас на самих себе... Наше майбутнє залежить тільки від нас самих.*
- *Ми переможемо. Але за однієї умови: якщо усвідомимо, що ніякі об'єктні сили не створять нам гідне майбутнє за нас, що тільки наша воля до свободи буде вирішальною. Отож справа за нами.*
- *Українська свобода не просто під загрозою – її ми ще не здобули. ■*